

ВІДГУК

доцента, доцента Першої кафедри акторського мистецтва та режисури драми Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Заслуженої артистки України

НЕДІН ЛАРИСИ МИКОЛАЇВНИ

та кандидата мистецтвознавства, доцента, завідувача кафедри режисури та акторського мистецтва Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв

БУЧМИ-БАРНАЦЬКОЇ ОЛЬГИ ЄВГЕНІЇВНИ

на творчий мистецький проєкт

та наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту аспіранта другої кафедри акторського мистецтва та режисури драми

ХОДАКІВСЬКОГО ДМИТРА ДМИТРОВИЧА

“ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ Л.КУРБАСА НА УКРАЇНСЬКУ ТЕАТРАЛЬНУ РЕЖИСУРУ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

(НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ “МАКЛЕНА ГРАСА”)

поданий до захисту на здобуття освітньо-творчого ступеня

доктора мистецтва за спеціальністю

026 “Сценічне мистецтво”

галузь знань 02 “Культура і мистецтво”

Актуальність теми творчого мистецького проєкту обумовлена необхідністю комплексного міждисциплінарного осмислення феномену Леся Курбаса як визначного діяча українського театру ХХ століття. Попри чималу кількість досліджень, присвячених постаті та творчому доробку Леся Курбаса, наразі, можна констатувати про потребу у переосмисленні творчого спадку митця в контексті нової сценічної ситуації та соціально-політичних чинників. Разом з тим, у вітчизняній театральній педагогіці можна спостерігати певну кризу, спричинену відходом від центричного погляду на «систему» Костянтина Станіславського та пошуком нових сучасних методик та альтернативних підходів до виховання актора, орієнтованих на сучасні естетичні тенденції та враховуючи національний контекст. Проєкт аспіранта Дмитра Ходаківського інтегрує театрознавчі, філософські (зокрема феноменологічні підходи Гуссерля), культурологічні та історико-політичні

контексти, що дозволяє використовувати практики Л.Курбаса на сучасній українській театральній сцені. Особливо важливим є створення на основі такого дослідження інноваційного театрального проєкту «Маклена Граса», у якому реалізовано принцип синтезу прийомів документального та психологічного театру, що відповідає сучасним тенденціям світового театрального мистецтва.

Високу актуальність має аналіз модернізаційних процесів доби «Розстріляного відродження», які виразно окреслюють постать Леся Курбаса як інтелектуального та мистецького лідера свого часу. Осмислення парадигм творчої відповідальності митця свідчить про його здатність тонко відчувати культурні зрушення й передбачати художні тенденції, що згодом отримали розвиток у контексті метамодерністської парадигми. Зокрема, розгляд дослідником режисерських та викладацьких прийомів Леся Курбаса в контексті естетики метамодерізму, особливим чином актуалізує дослідження та підвищує його цінність для теорії та практики сучасного мистецтвознавства.

Вивчення творчості Леся Курбаса крізь концептуальну призму «традиція – спадкоємність – новаторство», а також ґрунтовний аналіз його педагогічної спадщини та етапів трансформації — від Театру корифеїв до мистецької системи театру «Березіль» — відкривають можливості для практичного застосування принципів спадкоємності «березільської» моделі в реалізації сучасних театральних проєктів. Такий підхід сприяє збагаченню професійного інструментарію українських акторів і режисерів, поглиблюючи їхню творчу взаємодію з національною театальною традицією та формуючи підґрунтя для новаторських пошуків у межах сучасної української сцени.

Особливу увагу приділено дослідженню вистави за п'єсою Миколи Куліша «Маклена Граса» (1933), цікавість до якої як найкращої вистави Л.Курбаса повністю обґрунтовано аспірантом. Дослідник розглядає виставу в її соціально-політичному, художньому та естетичному вимірах. Це дозволяє глибше зрозуміти складні взаємодії традиційних і

новаторських начал у національному театральному контексті, а також переосмислити ключові режисерські категорії Курбаса — «перетворення», «розумний арлекін», «мікрокосмос» та інші.

З позиції рецензентів, дослідження здобувача освітньо-творчого ступеня доктора мистецтв Ходаківського Д.Д., спрямоване на інтеграцію здобутків творчості Леся Курбаса у сучасний український театральний процес, вирізняється високою теоретичною обґрунтованістю та практичною значущістю. Синтез ключових принципів діяльності Молодого театру та Театру «Березіль» із їх адаптацією до сучасних соціокультурних та політичних викликів, зокрема в умовах воєнного конфлікту, надає проєкту інноваційного характеру й забезпечує його відповідність актуальним потребам і тенденціям розвитку національного театального мистецтва.

Базові теоретичні положення творчого мистецького проєкту «Вплив творчості Л. Курбаса на українську театральну режисуру початку ХХІ століття (на прикладі проєкту „Маклена Граса“)» детально розкриті в його науковому обґрунтуванні. Поданий на рецензування рукопис вирізняється чіткою структурованістю, що кореспондує із визначеними метою і завданнями дослідження та включає вступ, три розділи, висновки, перелік використаних джерел і додатки. У роботі послідовно здійснено комплексний теоретичний аналіз творчої спадщини Л. Курбаса, який супроводжується ґрунтовним розглядом практичних аспектів її реалізації в контексті сценічних постановок незалежного київського Театру «Між Трьох Колон». Таким чином, автор створює міцний науково-теоретичний фундамент, що забезпечує досягнення поставлених творчих і наукових цілей проєкту.

У першому розділі автор здійснює глибокий міждисциплінарний аналіз постаті Леся Курбаса як ключового діяча українського театру. Висвітлено не лише мистецькі здобутки митця, а й філософське підґрунтя його театальної практики. Зокрема, інтеграція ідей феноменології Едмунда Гуссерля до театрознавчого аналізу свідчить про методологічну

вивіреність підходу. Цінним є розгляд Курбаса в контексті “Червоного Ренесансу”, акцент на його педагогічній діяльності та спроба класифікації творчості митця за просторово-часовими критеріями. Особливу увагу приділено використанню наукової термінології (біологія, фізика, філософія) у творчому процесі, що поглиблює розуміння метатеатральної природи «Березоля». Ґрунтовно досліджено виставу “Маклена Ґраса” 1933 року в контексті соціального, естетичного й політичного життя доби. Вражає глибина розкриття складної взаємодії традиції й новаторства в режисурі Курбаса, зокрема інтерпретація поняття «перетворення» як ключового художньо-етичного принципу. Автор переконливо аналізує зв’язок між драматургією Куліша, режисурою Курбаса і трагічною реальністю 1930-х років. Важливою новацією є спроба прочитання вистави в контексті документального театру, що свідчить про оригінальний і сучасний підхід до аналізу. А також автор вибудовує лінію спадкоємності від метафізичного мислення Курбаса до метамодерністських стратегій сучасного театру. Залучення дискурсу Арістотеля, Гегеля, Бергсона та теоретиків метамодернізму (ван ден Аккер, Вермюлен та ін.) демонструє міждисциплінарну обізнаність та актуальність дослідження. Аналіз сценічних прийомів вистави «Маклена Ґраса» як феномену, що проростає у XXI століття, виявляє глибину авторського переосмислення художньої спадщини. Загалом, розділ демонструє високий рівень теоретичного осмислення та наукового мислення.

У другому розділі досліджується поєднання соціального контексту (повномасштабна війна в Україні) із естетикою сучасного документального театру. Вдале використання понять політичного, агітаційного та постдокументального театру уможливорює аналітичне прочитання новітніх сценічних форм. Особливо переконливим є аналіз творчої лабораторії «Театру Між Трьох Колон», у якій відбувається жива трансляція ідей Курбаса в сучасні репетиційні методики. Розділ що стосується вистави “Іван мужичий син” є логічним продовженням попереднього, демонструє

ґрунтовне осмислення еволюції курбасівських принципів у поєднанні з елементами експериментального театру. Автор переконливо показує, як агітаційна риторика може бути трансформована у метафоричне й філософське висловлювання. Особливо вдало порівняно прийоми Курбаса з фільмом О. Довженка «Земля». Практичне залучення трупи «Театру Між Трьох Колон» до освоєння курбасівської методики надає дослідженню емпіричної ваги.

Третій розділ наукового обґрунтування репрезентує глибоко рефлексивний аналіз підготовчого періоду створення вистави, який ґрунтується на осмисленні джерел, історичного тла та художніх методів. Автор показує, як традиція Курбаса переосмислюється у сучасному контексті – не як фетиш минулого, а як живе джерело театрального пошуку на прикладі постановки «Маклена Ґраса: дослідження вистави 1933 року». Порівняльний аспект розділу з сучасністю особливо переконливий: наведено паралелі між експресіоністськими засобами постановки «Маклена Ґраса» та метамодерністською чутливістю, яка поєднує трагічне й абсурдне з пошуками сенсу буття. Сцена з маклером Зброжеком слугує яскравим прикладом такої театральної рефлексії. Увага до практичних етапів постановки, методик роботи з акторами та створення сценічного образу свідчить про унікальне поєднання науковця й практика, що і є найвищим рівнем дослідницької діяльності у творчій аспірантурі.

Теоретичним підґрунтям даної роботи стали праці вітчизняних і зарубіжних філософів, науковців, митців-практиків та теоретиків театру. Основу дослідження склали роботи курбасознавців — Леся Танюка, Неллі Корнієнко, Ганни Веселовської, Олександра Клековкіна. Аналіз здійснювався шляхом синтезу поглядів філософів і науковців — Арістотеля, Абрагама Маслоу, Анрі Бергсона, Едмунда Гуссерля, Германа Гессе, Віктора Петрушенка, — а також театральних теоретиків і практиків — Леся Курбаса, Антонена Арто, Єжи Ґротовського, Ежена Йонеско, Романа Віктюка, Сергія Данченка. Актуальності дослідженню надає залучення до аналізу думок сучасних українських науковців — Олени

Оніщенко, Євгенії Миропольської, Світлани Холодинської, Євгена Лактіонова — та представників зарубіжного метамодернізму — Люка Тернера, Робіна ван ден Аккера і норвезького медіатеоретика Тімотеуса Вермюлена.

Відповідність публікацій та мистецьких апробацій темі творчого мистецького проєкту: Наукові та творчі апробації цілком відповідають обраній ним темі дослідження. Мистецька та наукова компоненти творчого проєкту Д.Д. Ходаківського пройшли належну апробацію. Основні наукові положення пропонованого проєкту відображено у трьох статтях, опублікованих у фахових виданнях України (категорії Б), представлено в доповідях на міжнародних та всеукраїнських конференціях, а також оприлюднено в тезах доповідей. Зазначені матеріали містять самостійні результати дослідження за обраною проблематикою і відповідають вимогам дотримання академічної доброчесності.

Стаття «Проблема художньої спадкоємності: від “метафізики” Л. Курбаса до метамодерністських пошуків в українському театрі ХХІ століття» проводить надзвичайно цікавий аналіз зв’язку творчості Курбаса, зокрема введеного ним поняття «актора як розумного арлекіна», із сучасними тенденціями метамодерну.

Стаття «Вистава Леся Курбаса “Маклена Граса” 1933 року як синтез художніх пошуків і теоретичних розвідок» є глибоким аналізом історичних аспектів, які суттєво вплинули як на створення самої п’єси, так і на постановку 1933 року. Аспірантом висунуто цікаву гіпотезу щодо значення цієї вистави як ключової у творчості режисера, а також простежено, які саме елементи, притаманні художньому театру, насправді були запозичені з арсеналу політичного театру.

Стаття «Режисерська робота над фіксацією вистави: досвід сценічної адаптації після прем’єри» висвітлює завершальний етап реалізації творчого проєкту аспіранта «Маклена Граса: дослідження вистави 1933 року». Зокрема, у ній аналізується, як театральні митці трактують поняття «прем’єрної вистави», скільки показів може вважатися її частиною, а

також як зміни у вже створеній постановці можуть вноситися на основі зворотного зв'язку з глядачем задля глибшого розкриття художнього задуму вистави спираючись на досвід Леся Курбаса в Молодому театрі та театрі “Березіль”.

Тези “Евристичний потенціал «соціально-художнього» парадоксу на прикладі вистави Л.Курбаса за п'єсою М.Куліша”, “Режисерські уроки Леся Курбаса, як чинник освіти майбутніх акторів та режисерів України”, “Естетичні орієнтири та методичні напрацювання в режисурі Леся Курбаса: сучасне переосмислення на прикладі вистави "Згадайка", “Леся Курбас і формування модерної театральної парадигми: теорія, практика, педагогіка.” – розвивають ключові положення дослідження.

Мистецька апробація у формі публічних показів і майстер-класів здійснена в повній відповідності до мети проєкту, постійно вдосконалювалася в ході реалізації, що свідчить про високий рівень професійної рефлексії здобувача.

Рівень виконання творчого мистецького проєкту, на нашу думку, повністю відповідає вимогам, що висувуються до здобувачів творчої аспірантури. Проєкт суттєво сприяє дослідженню та інтеграції методологічних і режисерських практик Леся Курбаса в контекст сучасного українського театру.

Результати творчих напрацювань можуть бути використані як основа для постановки нових вистав, а також для систематизації знань про український модерністський театр.

Вистави, що склали основу мистецького проєкту, були продемонстровані понад 200 разів під час навчання аспіранта на різноманітних театральних майданчиках України, взяли участь у багатьох фестивалях, а також стали підґрунтям для створення навчального курсу в межах театральної лабораторії Театру Між Трьох Колон.

Отже, науковий та творчий рівень виконання проєкту відповідає вимогам здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва за формою, обсягом, змістом і апробацією наукової та мистецької складових. На наше переконання, творчий мистецький проєкт Ходаківського Дмитра Дмитровича може бути рекомендовано для захисту за спеціальністю 026 - Сценічне мистецтво, галузі знань 02 - Культура і мистецтво.

Заслужена артистка України
доцент, доцент Першої кафедри
акторського мистецтва та режисури драми
Київського національного університету
театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого

Недін Л. М.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, завідувач кафедри
режисури та акторського мистецтва
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва

Бучма-Барнацька О. Є.

*Додати засвідчую
Наказ КСЧБ
Г.П. Селюк*

О. Білоус